

Review

RÁBADE VILLAR, María do Cebreiro

Maternidades virtuosas. Unha crítica aos modelos profesionais de crianza.

Vigo: Galaxia. 2022. 162 pp.
ISBN 978-84-91519-25-6

Inmaculada López Silva
Escola Superior de Arte Dramática de Galicia

O último ensaio de María do Cebreiro Rábade é un libro provocador que, baixo a premisa de falar da maternidade, penetra nunha crítica posmarxista ao noso propio modelo familiar e relacional, realizando unha análise que vai alén do subtítulo —‘Os modelos profesionais de crianza’— para cuestionar as fórmulas familiares que caracterizan o noso tempo. De certo, *Maternidades virtuosas* atrévese a esmiuzar as premisas educativas básicas que, desde a aparencia de coidados e/ou formación, serven para leccionar consciencias, para poñer a crianza ao servizo da sociedade de consumo poscapitalista e, máis alá diso, para eliminar sutilmente os espazos de crítica social e política que, ata datas recentes, contaban co sistema educativo e cos modelos de familia non normativos como refuxios e aliados.

Con este libro, Rábade Villar faise herdeira dunha tradición de pensadoras feministas que, comezando en Simone de Beauvoir, colocan o eu no cerne do pensamento para extraer da experiencia unha filosofía de fonda raigame ética. É a experiencia da maternidade (denominada no Limiar ‘autoetnografía da maternidade’) a que sitúa a autora na motivación do libro, mais axiña se amosa como pensadora nun contexto, o galego, onde é consciente de realizar unha obra con vocación definitiva que toca cuestións que só foron tratadas parcialmente en libros que Rábade manexa en diversas ocasións (nomeadamente, *Maternidade fóra de xogo*, de Marga Tojo,

RÁBADE VILLAR,
María do Cebreiro
*Maternidades virtuosas. Unha
crítica aos modelos profesionais
de crianza.*
Inmaculada López Silva

publicado en 2018; así coma *A palabra das fillas de Eva*, de Teresa Moure, e *Maternosofía*, de Inma López Silva, de 2005 e 2014, respectivamente).

Con todo, é a discusión coas xa clásicas reflexións de Elisabeth Badinter e Orna Donath, pasadas por un interesante filtro filosófico que vai de Spinoza a Zizeck pasando por Negri ou Agamben, o que, xa no seu propio estado da cuestión (13-20), lle serve á autora para reivindicar a tese que expón *Maternidades virtuosas*: o paso dunha *biopolítica* a unha *biopoética* da maternidade para poder facer fronte de xeito crítico ao xiro discursivo sobre a mesma que, nos últimos anos, propiciou o capitalismo cognitivo. Ese é o aspecto máis interesante deste ensaio: a súa reivindicación do amor e o afecto como categorías cognitivas desde onde artellar políticas relacionais válidas que poñan a persoa por riba do capital desde o nacemento, entendendo que cando unha criatura vén ao mundo, nace tamén unha muller que ademais é nai, con todo o que teñen de discutíbeis ambas e dúas identidades no pensamento feminista.

Nunha balanza en que os pratos midan o feminismo e o posmarxismo, o libro de María Rábade outorga claramente un maior peso a este último. Semellan non abondarlle á autora os presupostos dun feminismo que, segundo demostra con refrescante habelencia no capítulo titulado ‘O “xiro discursivo” dos coidados’, caeu na trampa do capitalismo cognitivo ao xerar ese ‘xiro discursivo’ que se analiza na primeira parte do libro a través da crítica dos modelos educativos asociados a el, e que cualifica como ‘profesionais’. A lectura desa análise implica un percorrido polas contradicións que supón ‘a transferencia, a miúdo subrepticia, dunha serie de modelos extraídos do mundo do traballo ás tarefas cotiás da crianza’ (32).

Toda esa primeira parte de *Maternidades virtuosas* analiza o nacemento dunha nova ortodoxia —baseada ademais nunha nova linguaxe que tamén se apunta no libro— amparada por discursos dominantes en torno á maternidade que, en fin, serven para axustar a crianza ao modelo poscapitalista exercendo, por suposto, o poder conceptualmente conformador do patriarcado (ao que Rábade non se refire) sobre o imaxinario maternal. Deconstrúe, así, aspectos practicamente normalizados e interiorizados como *bos* na actual idea da crianza, e desvela tamén a trampa que agochan: para Rábade Villar, hai neles unha manipulación do ético ás mans do mercado e dunha *gobernamentalidade* baseada no control dos discursos en sentido foucaultiano.

Desde ese punto de vista, a autora enumera e analiza as que considera liñas fundamentais dese xiro discursivo da maternidade, a saber: a conversión do amor e da responsabilidade en garantías de seguridade que, logo, xeran a culpa que fai sucumbir a nai ao control social (‘Paradigma securitario’); a necesidade de excelencia cuase-científica nos saberes da crianza (‘Tecnocracia dos coidados’); a idea de tribo que coida (‘Conectivismo dixital’); a sobreatención ás emocións tanto na educación da rapazada coma na vivencia da maternidade (‘Etiquetaxe afectiva’ e ‘Neurocognitismo brando’); a adaptación das accións da criatura aos preconceptos da mente adulta adaptada ao sistema laboral-productivo (‘Axioloxía empírica’, ‘Resistencia á fantasía’ e ‘Realismo Montessoriano’, este último un capítulo de especial interese); e, en definitiva, a construción da nai como mecanismo de control e adaptación ao modelo poscapitalista (‘Autocontrol de calidade’ e ‘Validación emocional’).

En boa medida, é a Teoría dos Afectos a que permite María Rábade elaborar un segundo bloque propositivo (107-130) que sitúa o seu pensamento nunha sorte de optimismo político que procede do vínculo entre a

RÁBADE VILLAR,
María do Cebreiro
*Maternidades virtuosas. Unha
crítica aos modelos profesionais
de crianza.*
Inmaculada López Silva

capacidade poética de toda nai e a vida entendida como pracer e albedrío, tamén na crianza. É aí onde radica a maior orixinalidade de *Maternidades virtuosas*, pois non se conforma coa análise dos devanditos aspectos do xiro discursivo da maternidade poscapitalista, senón que, desde a experiencia propia, Rábade amosa un modelo de maternidade libre tanto das duras esixencias do feminismo —que ora esixiu unha volta ás máis básicas demandas da nosa natureza biolóxica, ora nos converteu en seres estritamente sociais e políticos que habían poder coa maternidade coma un *traballo* máis da nosa vida en sociedade— coma do pozo sen fondo dun capitalismo que converteu en mercadoría ata as máis automáticas emocións vencellábeis á maternidade.

A estruturación deste último bloque do libro a través de ‘Desexos’, vinculado a un Epílogo e a un capítulo de Apéndices de fondo contido persoal, demostran a dimensión epistemolóxica da propia experiencia —tan habitual nos saberes xerados por mulleres, desde a maternidade ata a fundamentación filosófica do feminismo político— e a capacidade da mesma para, lonxe da ‘crítica coma lamento’ (108), poñer solucións alí onde a ortodoxia discursiva naturaliza ideas e comportamentos cuxa *raison d’être* non é nin natural nin indiscutíbel.

Loxicamente, o Primeiro Desexo exposto pola autora é a volta do foco discursivo á propia criatura, e o conseguinte desvío da atención plena (tan culpabilizadora) sobre a nai; deste xeito, xurdiría o Segundo Desexo, baseado no pracer máis ca no saber, recuperando así a idea dionisiaca do benestar presente nos corpos que se deixan expresar e nos saberes que se transmiten sen precisar explicación. Hai tamén un Terceiro Desexo de orde educativa que, en relación co primeiro, sitúa o obxecto na diferenza substancial a cada nena ou neno como ser humano autónomo e independente, vontade que produciría un Cuarto Desexo esencial: a desimplicación da moral na educación baixo a máxima ‘Ama e fai o que queiras’ (120). E por último, como non podía ser doutro xeito, Rábade Villar rompe unha lanza pola autonomía do pensamento crítico no seu Quinto Desexo, demandando a volta ao criterio estritamente maternal como modelo de crianza, liberado así da idea poscapitalista de ‘guía’ que mercantiliza todo e o converte en motivo de vixilancia e, en consecuencia, castigo. Incluso o inconmensurábel amor das nais polas súas criaturas.

O amor maternal como experiencia repetida e transmitida de xeración en xeración desde os inicios da propia especie en forma de saberes e evolución biolóxica, é a única guía capaz de liberarse dos ditados do poscapitalismo materialista coa súa substancial necesidade de control das consciencias. Velaí, como conclusión, onde radica a *virtude* da maternidade que dá título a este ensaio de María Rábade.